

Bijeenkomst 'Kleurrijk Ontmoeten'

In het kader van de Internationale Dag
tegen Racisme en Discriminatie
met als thema 'Dag voor Verbinding en Erkenning'

In samenwerking met stadsschouwburg 'De Harmonie' en diverse andere
organisaties als onderdeel van een groter programma

Zaterdag
21 maart 2026
van
14.00 – 15.30 uur

in

Stadsschouwburg
'De Harmonie' - Stadszaal
Ruiterskwartier 4,
8911 BP
Leeuwarden

Programma bijeenkomst 'Kleurrijk Ontmoeten' op 21-03-2026

In Stadsschouwburg 'De Harmonie', Stadszaal
Ruiterskwartier 4, 8911 BP, in Leeuwarden

In het kader van de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie
met als thema '**Dag voor Verbinding en Erkenning**'

In samenwerking met stadsschouwburg 'De Harmonie' en diverse andere organisaties.

1. Inleiding thema, *Sandra Roza Voorzitter Kleurrijk Fryslân / Coördinator Kleurrijk Ontmoeten*
2. Gedachten vanuit de verschillende religies / levensbeschouwingen, beginnend met het aansteken van een kaars voor meditatie
3. Gedachten vanuit het Boeddhisme, *Anshin Tenjo Roshi*
4. Gedachten vanuit het Jodendom, *Rosa Nab*
5. Gedachten vanuit het Humanisme, *Hans ten Houten*
6. Traditionele Klassieke Indiase Dans, *Jeswin Paragh*
7. Gedachten vanuit het Christendom, *Predikant Ds. Ietsje Hinke de Boer*
8. Gedachten vanuit de Islam, *Imam İsmail Bölükbaşı*
9. Traditionele Klassieke Harmonium muziek en zang, *Roy & Friends en zang dr. Shekhar Nayak*
10. Gedachten vanuit het Universeel Soefisme, *Attie van Houten*
11. Gedachten vanuit het Hindoeïsme, *pandit Indresh Kumar*
12. Lichtceremonie, *Sandra Roza en Jeswin Paragh* leggen het ritueel van het ontvangen van het licht uit, naar voorbeeld vanuit het Hindoeïsme.
13. *Jeswin Paragh* staat voor in het midden van de zaal met een thalie (koperen schaal), waarop een dia (lichtje in een koperen kommetje) brandt.
14. De aanwezigen gaan in een rondgang langs *Jeswin*, ontvangen bij haar het licht, nemen een geschenkje in ontvangst en sluiten aan bij één van de dialogotafels naar keuze voor een dialooggesprek.
15. Ter afsluiting evalueert *Sandra* kort met de aanwezigen en bedankt hen voor hun komst en wenst iedereen veel plezier bij de andere activiteiten.

Met bijdragen vanuit verschillende gezichtspunten:

Boeddhisme: Anshin Tenjo Roshi, Dharmahuis Leeuwarden

Jodendom: Rosa Nab, PJG (Progressief/Liberaal Joodse Gemeente) Noord Nederland

Humanisme: Hans ten Houten, Humanistisch Verbond Fryslân

Christendom: Predikant Ds. Ietsje Hinke de Boer, Doopsgezinde Gemeente Leeuwarden

Islam: Imam İsmail Bölükbaşı, Stichting Krokus (gemeenschap van de biddende moslims)

Universeel Soefisme: Attie van Houten, Soefi Centrum Friesland

Hindoeïsme: Pandit Indresh Kumar, Sanatan Dharm

Met:

- Verschillende Heilige boeken, Heilige Geschriften en Manifest
- Traditionele Klassieke Indiase Dans, *Jeswin Paragh*
- Traditionele Klassieke Harmonium muziek en zang, *Royke Sewdihal, Sjaam Mahabier, Radjnesh Mahabier van Music Roy & Friends* met als zanger *dr. Shekhar Nayak*
- Kleurrijke veganistische hapjes, *Jeswin Paragh*
- Kleurrijke waaier van traditie en cultuur

Ik
behandel
iedereen
gelijk!
waardig

SAMEN

TEGEN RACISME EN DISCRIMINATIE

Inleiding op het thema 'Dag voor Verbinding en Erkenning',

Sandra Roza, Voorzitter Kleurrijk Fryslân / Coördinator 'Kleurrijk Ontmoeten'

Allereerst onze hartelijke dank aan 'De Harmonie' met name Tim Dijkstra, dat we vandaag hier te gast mogen zijn. Onze dank gaat ook uit naar Marrigt van der Valk van 'DURF Inclusief' voor het betrekken van Kleurrijk Fryslân in het programma. Vandaag herdenken we ook 66 jaar Sharpsville, in het kader van de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie, met als thema: 'Dag voor Verbinding en Erkenning'. De aanleiding hiervoor is, dat op 21 maart 1960 in Sharpsville - een zwarte township in Oranje Vrijstaat Zuid-Afrika - 69 zwarte afrikanen door de oproerpolitie werden gedood, toen zij deelnamen aan een vreedzame demonstratie tegen de zogenaamde pasjeswetten.

Om te beginnen met deze inleiding, wil ik eerst een aantal passages vanuit de website van de rijksoverheid met u delen.

Aanpak discriminatie en racisme

'In de Grondwet staat dat iedereen in Nederland gelijk behandeld moet worden. In de praktijk is dat lang niet altijd het geval. Een kwart van de Nederlanders ervaart discriminatie en lijdt daaronder. Mensen worden bijvoorbeeld afgewezen of gepest vanwege herkomst, religie, seksuele voorkeur of beperking. Een stevigere aanpak van discriminatie en racisme is in het belang van de hele samenleving.

Wat is discriminatie en wat is racisme?

Wordt iemand vanwege persoonlijke kenmerken, zoals leeftijd of geslacht, anders behandeld dan anderen, achtergesteld of uitgesloten? Dan kan het gaan om discriminatie. Discriminatie is verboden volgens de wet. Soms is het heel duidelijk wat discriminatie is, bijvoorbeeld wanneer iemand wordt mishandeld vanwege diens seksuele voorkeur. Maar discriminatie kan ook minder zichtbaar zijn. Denk aan het selecteren van kandidaten op de arbeidsmarkt. Hierin is niet altijd duidelijk op welke kenmerken een kandidaat wordt gekozen of juist afgewezen.

De woorden discriminatie en racisme worden in het gewone taalgebruik soms door elkaar gebruikt. Wanneer discriminatie plaatsvindt op basis van herkomst of huidskleur, gaat het om racisme.

Meer aandacht voor discriminatie en racisme

De maatschappelijke aandacht voor discriminatie en racisme groeit. Onder meer door de excuses voor het slavernijverleden en ook door de toeslagenaffaire. Daarbij kregen Nederlanders met een dubbele nationaliteit een strengere controle dan andere Nederlanders, als zij kinderopvangtoeslag aanvroegen.

Discriminatie en racisme tegengaan

Het kabinet maakt beleid om discriminatie aan te pakken, zodat:

- mensen weten waar ze discriminatie kunnen melden, en dat ook doen;
- mensen goede hulp kunnen krijgen als zij zich gediscrimineerd voelen;
- het bewustzijn over discriminatie groter wordt;
- de overheid zelf niet discrimineert.

De overheid neemt maatregelen tegen discriminatie en racisme, waaronder beter meldpunten voor discriminatie, antisemitisme bestrijding en het tegengaan van discriminatie op de werkvloer, woningmarkt, arbeidsmarkt, in het onderwijs, in het voetbal, door banken en betaalinstellingen, door de overheid en binnen de overheid.' Dan is er nog Artikel 1, een artikel met twee rechtsbeginselen, die mij zeer na aan het hart liggen, het gelijkheidsbeginsel en het verbod op discriminatie, dat eruit voortvloeit. Beide zijn fundamenteel voor onze maatschappij."

Toch blijkt dat dit allemaal niet voldoende is.

Van utopische geweldloosheid noch van overeenkomsten tussen de verschillende religies en levensbeschouwingen is tegenwoordig helaas niet veel van te merken.

Wat kunnen wij samen met Kleurrijk Fryslân hier aan doen?

Door samen op te trekken kunnen we onze krachten bundelen tegen de bestrijding van Racisme en Discriminatie. En juist nu in deze roerige tijd, is het hard nodig, dat we in dialoog met elkaar blijven om samen deze moeilijke tijden te doorstaan.

Wie men is, hoe men eruitziet, waar men in gelooft, welke geaardheid men heeft, waar men vandaan komt, speelt wat ons betreft geen enkele rol, want we zijn allemaal mensen van deze ene wereld. Van buiten ogenschijnlijk, verschillend en anders, maar van binnen gelijk. Racisme en Discriminatie betreft uitingen van vijandigheid of haat van het ene tegenover het andere, dat voortkomt uit een gevoel van meer waarde, van superioriteit.

Deze multiculturele en inter-levensbeschouwelijke samenleving is een werkelijkheid waarvan wij als leden zelf uitmaken wat ermee gebeurt.

Dus willen we blijven laten zien dat het kan. Dat je samen kunt geloven in een wereld die van iedereen is. Dat je samen kunt bouwen aan die wereld, op basis van de fundamenten van afzonderlijke religies en levensbeschouwingen. En vooral op basis van de mensen die hun levensbeschouwing en/of religie meenemen als krachtbron voor een duurzame, vreedzame kleurrijke samenleving.

Ondertussen weten we, dat we niet gelijk zijn aan elkaar, maar we zijn wel gelijkwaardig aan elkaar. Er zijn verschillen, deze respecteren we en blijven met elkaar in gesprek, maar er zijn ook vele overeenkomsten. Op basis van deze overeenkomsten gaan we graag in dialoog met elkaar, om van elkaar te leren en elkaar te leren respecteren.

In deze tijd van polarisatie kiezen wij als Kleurrijk Fryslân steeds het midden als ons vertrekpunt. Om van daaruit het besef te doen groeien, dat we dit niet moeten laten gebeuren. Wij moeten het tij doen keren, niet door strijd maar door dialoog.

Vertegenwoordigers uit verschillende religies en levensbeschouwingen delen straks vanuit dit kader op diverse wijze hun gedachten met u. Daarna gaat Kleurrijk Fryslân graag met u in dialoog aan de dialoogtafels van de verschillende vertegenwoordigers. Het doel van deze kleurrijke bijeenkomst is om van elkaar te leren, ervaringen en gedachten uit te wisselen en te kijken hoe het empathisch vermogen bij elkaar weer aangewakkerd kan worden. Kleurrijk Fryslân wil hiermee een waardevol signaal uit laten gaan in een tijd, waarin er soms weinig voor nodig lijkt om mensen en groeperingen tegen elkaar op te zetten.

Vanuit deze plaats wens ik u samen met ons een kleurrijke bijeenkomst toe en zal ik u als gastvrouw door het programma heen begeleiden.

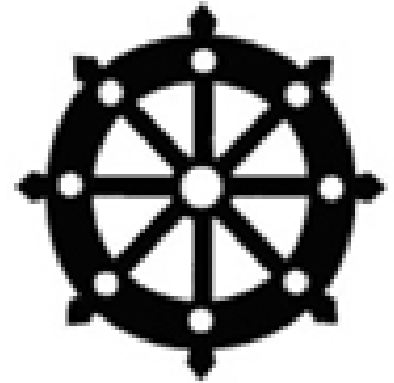
SAMEN

TEGEN RACISME EN DISCRIMINATIE

Alle gedachten uit de bijeenkomst 'Kleurrijk Ontmoeten' in het kader van de Internationale dag tegen Racisme en Discriminatie met als thema 'Dag voor Verbinding en Erkenning', beginnend met het aansteken van een kaars ter meditatie.

Bijdrage Boeddhisme door Anshin Tenjo Roshi

Eén rivier, veel stromen Ik sta hier vandaag vanuit de boeddhistische traditie, maar ik wil beginnen met iets wat ons allemaal verbindt — niet als boeddhist, christen, moslim of hindoe, maar als mens. De Boeddha onderwees, dat geen enkel mens er aan ontkomt tijdens zijn/haar leven lijden te ervaren. Verdriet en pijn kent geen kleur. En waardigheid is niet voorbehouden aan één bepaalde groep. Onderlinge verbondenheid In het boeddhisme bestaat een concept dat de Vietnamese monnik Thich Nhat Hanh heeft omschreven als interbeing — onderlinge verwevenheid. Het betekent dat niets op zichzelf bestaat. Alles bestaat dankzij al het andere. Neem bijvoorbeeld een bloem. In die bloem zit de regen. De aarde. De zon. De handen van degene die zaaide. Er is geen bloem zonder de wolk die regende, zonder de boer die zorgde, zonder de grond van een ander continent waaruit de zaaies misschien kwamen. En zo zijn ook wij verweven. Jij bestaat dankzij je ouders, dankzij de boeren die je voedsel verbouwden, dankzij de leraren die je onderwezen — mensen van allerlei afkomsten, geloven en achtergronden. Wij zijn, of we het willen of niet, elkaars oorsprong. Racisme suggereert dat we los van elkaar staan. Dat de ene groep meer waard is, puurder is, méér mens is dan de andere. Maar dat is een illusie. Het boeddhisme noemt zulke illusies maya — een vertroebeling van de werkelijkheid zoals die is. De ander echt zien In de boeddhistische begroeting vouwen we de handen samen en maken we een kleine buiging. Met dit gebaar, dat we gassho noemen, brengen we twee (beide handen) samen tot één. We begroeten elkaar door van twee één te maken. De eenheid ontstaat alleen als ik werkelijk contact maak met wie jij bent, dus niet met wie ik denk dat jij bent. Niet met het plaatje dat ontstaat door mijn angst of vooroordeel. Maar zoals je werkelijk bent — een wezen dat ook verlangt naar geluk, dat pijn het liefste vermijdt, dat liefheeft en verlies kent. De kleine buiging drukt respect uit. Erkenning betekent: ik zie jou. Racisme ontzegt mensen precies die erkenning. Het reduceert een mens tot een categorie. Het maakt van een persoon een symbool. Het boeddhisme vraagt ons het omgekeerde te doen: kijk dieper. Zie de mens achter het label. Wat kunnen we doen? De Boeddha leerde ook dat inzicht alleen niet genoeg is. Er moet handeling op volgen — karma, in de oorspronkelijke, neutrale zin van het woord betekent dat bewuste actie. Wat kan onze bewuste actie zijn? Misschien is het zo simpel als écht luisteren naar iemand wiens ervaring anders is dan de jouwe. Niet om te reageren, niet om te oordelen — maar om te begrijpen. Het boeddhisme noemt dat metta: liefdevolle vriendelijkheid. Het begint klein. Met één gesprek. Met één moment van echte aandacht. Tot slot Er is een oud boeddhistisch beeld van de Indra's net — een oneindig net waarvan in elke knoop een diamant hangt. En elke diamant weerspiegelt alle andere diamanten. Oneindig, wederzijds, zonder hiërarchie. Laten we ons bewustzijn dat we zodoende elkaar weerspiegelen. Dat we verbinding kiezen boven angst. Erkenning boven uitsluiting. En dat we beseffen: als één van ons niet gezien wordt, zijn we allemaal iets kwijt. Moge alle wezens gelukkig zijn.

Bijdrage Jodendom door Rosa Nab

Het jodendom geeft mijn leven kleur op een manier die ik nooit meer zou willen missen. Als ik aan mijn jeugd denk, denk ik aan humor, aan lang tafelen, aan gezelligheid en gemeenschap. Aan veel lachen met elkaar om Jiddische grapjes die al honderd keer verteld zijn, maar toch elke keer weer werken.

Ik denk aan samen met mijn broer onder de talles staan — het gebedskleed — wanneer we gebensjt worden, wanneer we de zegen ontvangen. Bijna neus tegen neus, even verstopt voor de rest van de wereld. Ik herinner me vooral het gegiechel op die momenten. Het zoeken naar de afikoman met Pesach. Het bakken van latkes tijdens Chanoeka. Stiekem een bekertje wijn pakken in plaats van druivensap bij de kiddoesj. In stilte wachten op je stukje challah, en dan toch fluisteren en betrappt worden.

En op vrijdagavond het samen aansteken van de sjabbatkaarsen. Dat moment waarop de week even stilvalt, het licht zacht wordt, en we daarna samen aan tafel gaan. Samen eten met mijn familie, verhalen delen, lachen, discussiëren, elkaar aankijken — dat is voor mij misschien wel het meest kostbaar.

Na de sjoeldienst samen eten, je helemaal vol eten, en dat er dan altijd iemand zegt: “Heb je wel genoeg gehand?” om je vervolgens nog een klein schepje bij te geven. Dat is mijn joodse leven. Warm. Levend. Vol kleur. Maar de wereld daarbuiten voelt steeds vaker koud.

Ik ben trots op wie ik ben. Trots op mijn identiteit en op mijn gemeenschap van warme, liefdevolle mensen. Maar tegelijkertijd voelt het alsof ik die trots alleen achter gesloten deuren kan uiten. En dat doet pijn.

Soms voelt het alsof ik met een geheim door de wereld beweeg. Ik ben opgegroeid met waarschuwingen: wees er niet te open over. Houd je kaarten dicht bij je. Denk goed na over wie je het vertelt.

Wat misschien nog het meest vermoeiend is: het gevoel dat ik me moet verantwoorden voor mijn bestaan. Een gesprek over mijn Joods-zijn wordt vaak ontvangen als een uitnodiging tot een politieke discussie. Alsof mijn identiteit per definitie een debat is. Alsof mijn gevoelens secundair zijn. Ik houd me afzijdig van discussies over Israël. Over mijn familie vertel ik al helemaal niet snel. Als mensen mij op de man af vragen naar mijn jodendom ben ik op voorhand achterdochtig. Waarom vraagt deze persoon dit, wat weten zij en hoe weten ze het? Is het veilig om eerlijk te zijn, of verstandiger om te liegen? Het is de constante afweging maken tussen momenten door en bepalen of mijn identiteit acceptabel is voor de persoon tegenover mij.

En soms zijn het niet eens de grote dingen. Het is het stilvallen van een ruimte wanneer ik zeg dat ik in Israël ben geweest. Het is de eindeloze hoeveelheid keren dat ik vroeger heb gehoord: “Oh, ik wist niet eens dat er nog Joden waren” of “Die waren toch uitgestorven?” Het is niet slecht bedoeld, maar het doet wel pijn.

Het is het gevoel steeds vergeten te worden. Een boek over de gekleurde culturele samenstelling van oud Amsterdam waarin de Joodse gemeenschap niet wordt genoemd. Inclusieve kalenders waarop Chanoeka of Rosj Hasjana ontbreken. Dat mooie uitroepteken aan de zijkant van het Tresoar-gebouw waar alle talen op staan — behalve Hebreeuws.

Soms is het niet eens wat je zelf overkomt, maar wat je ziet gebeuren met anderen.

Zoals bij het Eurovisie Songfestival, waar Yuval Raphael werd uitgeroemd. Zo erg, dat haar coaches haar daarop hebben getraind: oefenen terwijl mensen schreeuwen, joelen en hatelijke leuzen roepen. Zodat ze door kon zingen terwijl een zee van vijandigheid tegenover haar stond. Niet om wat zij had gedaan, maar omdat zij op dat moment het gezicht was van een land waar mensen boos op zijn.

Maar verdient zij daarom die behandeling?

En ondertussen kijk ik toe. Ik kijk toe hoe hier bij de tijdens de Europaparty op de Oldehove datzelfde gejoel doorklinkt in de menigte om mij heen en krimp ineen omdat ik weet dat als ik mij zichtbaar en trots als Joods neerzet, mij hetzelfde kan overkomen. Yuval heeft een team aan professionals om haar heen om haar te beschermen, ik niet. En ondertussen lees je de krantenkoppen.

In 2023:

“Zorgelijke stijging antisemitische incidenten in Nederland.”

In 2024:

“CIDI ziet toename antisemitisme in Nederland tot een historisch dieptepunt.”

en

“Verharding antisemitisme, het blijft niet meer bij woorden alleen.”

In 2025:

“Joden in Nederland vaker slachtoffer van scheldpartijen en vandalisme.”

Het zijn koppen. Maar voor mij zijn het geen abstracte verhalen. Het zijn ervaringen. Het is de blik op straat. Het is de twijfel of je een kettinkje zichtbaar draagt. Het is de vraag of je je kind naar een bepaalde school stuurt. Het is het besef dat meldingen in twee jaar met meer dan 300% zijn gestegen. Dat mezoza's van deurposten worden gerukt en dat joodse studenten colleges mijden uit angst.

Mijn gemeenschap bestaat grotendeels uit tweede generatie Joden: kinderen van overlevenden van de Holocaust. Veel van hun ouders hadden het geloof afgezworen, omdat het hen bijna het leven had gekost. Maar deze generatie stond weer op. Zij pakt hun identiteit opnieuw op en zeiden: wij zitten niet meer in de onderduik. Wij gaan ons niet meer verstoppen.

Om hen nu te horen twijfelen en te horen zeggen dat hun ouders misschien toch gelijk hadden, dat breekt mijn hart.

Want als zelfs mijn rolmodellen hun trots beginnen te verliezen... waar blijf ik dan?

Mijn moeder zegt altijd: “We hebben allemaal dezelfde krassen op onze ziel.” We hoeven het elkaar niet uit te leggen. We begrijpen het. Iedereens joodse leven is gevuld met aaneenschakelingen van dit soort ervaringen.

En toch, ondanks alles, is er continuïteit.

Mijn overgrootoma, met wie ik mijn naam deel, was een vrouw met humor. Ze sprak in rijmvorm, gebruikte Jiddische uitdrukkingen, reageerde gevat op alles wat gezegd werd. Haar kinderen namen dat over. Daarna de kleinkinderen. Daarna de achterkleinkinderen. Het is bijzonder wat familie-overlevering kan doen, zeker omdat de laatste generaties haar niet eens persoonlijk hebben gekend.

In ons huis leven die rijmpjes nog steeds. Zinnen beginnen vaak met: “Mijn oude moeder zou zeggen...” Het is een draad die niet is gebroken.

Wanneer we het hebben over discriminatie vanuit de Joodse gemeenschap, dan gaat het niet alleen over cijfers of incidenten. Het gaat over mensen die een levendige cultuur dragen. Over families die generaties verbinden. Over kaarslicht op vrijdagavond. Over Humor en over rijmpjes van een overgrootoma die nog steeds doorklinken.

En over de simpele wens om dat alles niet alleen achter gesloten deuren te hoeven beleven, maar vrij, zichtbaar en zonder angst.

Bijdrage Humanisme door Hans ten Houten (atheïstisch humanist)

Lieve mensen, lieve medemensen!

Vandaag is de Internationale dag TEGEN Racisme en Discriminatie, die dit jaar voor de 66^e keer op 21 maart wordt “gevierd”, en vandaag dus in Stadsschouwburg De Harmonie te Leeuwarden!

Dag van verbinding en erkenning:

Angst mag niet winnen van hoop, maar een aantal autocratische machthebbers doen via hun (criminele) netwerken wel hun uiterste best om angst aan te wakkeren.

'The arrogant ape' (in vertaling De arrogante aap) door de primatoloog Christine Webb (Oostkust U.S.A.) vind ik nogal verontrustend, want ik heb de indruk dat momenteel in veel landen meedogenloze “arrogante apen” de macht in handen hebben. Zij gaan helaas ook verbindingen aan, maar dan liefst met radicale religieuze of criminele organisaties en individuen: Trump in de VS en in door de VS bezette gebieden, Netanyahu in Israël en in door Israël bezette gebieden, Xi Jinping in China en in door China bezette gebieden, Poetin in Rusland en in door Rusland bezette gebieden, Modi in India, en diverse mensen in Soedan, Zuid-Soedan, Pakistan, Afghanistan, Myanmar en waarschijnlijk ook in andere conflictgebieden op aarde.

Bij veel van deze machthebbers spelen behalve politieke helaas ook religieuze motieven een soms dominante rol. Trump en Poetin vinden elkaar in christelijk-nationalisme, Netanyahu in Joods-nationalisme, Modi in hindoe-nationalisme, en Khamenei in shiïtisch-Islamatisch nationalisme.

Het meest trieste is, vind ik, dat deze leiders zoveel volgers (meelopers) hebben.

Op 4 maart 2026 heeft de Humanists International (de organisatie waarin humanisten, atheïsten en niet-religieuze mensen zich hebben verenigd) het rapport Freedom of Thought 2025 (Vrijheid van denken 2025) uitgebracht.

Wereldwijd zien mensen gevangenneming, intimidatie en geweld tegemoet, alleen omdat zij hun overtuigingen uiten of leven zonder religie. In 67 landen is het uiten van humanistische beginselen over democratie, vrijheid of mensenrechten ernstig tot zeer ernstig beperkt. Dat is dus in meer dan een derde van alle landen het geval.

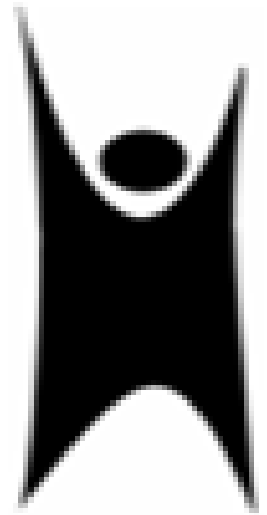
Veel mensen staan angsten uit, soms letterlijk doodsangsten, niet alleen vanwege de vele oorlogen die mensen her en der op aarde met elkaar voeren: een vreemde destructieve vorm van verbinding. Er zijn momenteel miljoenen mensen op de vlucht. Hoop, zeker voor hen, is vaak ver te zoeken.

Baruch Spinoza (na 1656 noemde hij zichzelf Benedictus de Spinoza, Amsterdam, 1632 – Den Haag, 1677) was een Nederlandse filosoof, politiek denker en exegeet (uitlegger van Talmoed, Thora en Bijbel). Volgens Spinoza waren profeten mensen met een grote verbeeldingskracht; en bijvoorbeeld was het beeld dat God een menselijke gedaante had, verkeerd. Daarom veroordeelden zowel rabbijnen als pastoors en dominees, de ideeën van Spinoza, en dus Spinoza zelf.

Albert Einstein verwoordde het godsbeeld volgens mij heel mooi: *“Ik geloof in de God van Spinoza, die zichzelf openbaart in de wetmatige harmonie van het heelal, en niet in een God die zich bemoeit met het lot en de handelingen van mensen.”*

Ik zal nu enkele – door mij licht bewerkte – passages voorlezen uit een brief van Robert Bodegraven, directeur van het Humanistisch Verbond (HV), die hij midden februari 2026 aan HV-leden stuurde.

In 1946, 80 jaar geleden, werd het Humanistisch Verbond in Amsterdam opgericht. “Het Humanistisch Verbond is een thuis voor mensen die niet willen weggijken en kiezen voor

radicale gelijkwaardigheid. Een vereniging van mensen die op willen komen voor **alle** mensen, religieus of niet. Een verbond om samen vorm te geven aan een hoopvolle toekomst.

We laten zien waar we voor staan: een beweging van mensen die kritisch naar zichzelf durven kijken. Die een eerlijke verbinding met de ander aan willen gaan. En die samen blijven bouwen aan een menswaardige samenleving, waarin iedereen zichzelf kan zijn én we omkijken naar de ander. Daarom zeggen we in onze campagne, die we in de jubileumweek lanceerden: *Dicht bij jezelf, dicht bij de ander.*"

Dicht bij jezelf, dicht bij de ander.

Traditionele Klassieke Indiase Dans door Jeswin Paragh

Mijn naam is Jeswin Paragh, ik dans traditioneel klassiek Indiaas. Ik ben geboren in Amsterdam en opgevoed volgens het Hindoeïsme. Mijn boodschap is, dat we allemaal verbonden zijn met dezelfde energie en liefde. Welk religie of levensbeschouwing je ook kiest maak niet uit. De één is niet beter dan de ander, het is alleen anders. En dat mag, want we zijn allemaal dezelfde energie en liefde, dat mogen en moeten we delen. Wees lief voor elkaar, heb respect, sta open, leer en accepteer. Dat is mijn boodschap. Ik ga nu deze boodschap uitbeelden in mijn dans.

Bijdrage Christendom door Ietsje Hinke de Boer

Omdat het niet alleen maar leuk is om zo'n dag te organiseren en mensen te ontmoeten, maar ook omdat het nog steeds nodig is. Broodnodig om de verbinding te zoeken in een wereld die juist in het groot, niet of nauwelijks verbinding laat zien. Het 'wij' tegen 'zij' is een dankbaar onderwerp in de landelijke politiek en op het wereldtoneel. Een wereld waarin de drie grootste religies elkaar naar het leven staan waarbij de naam van God gebruikt wordt om dit te verantwoorden. Elke groep wijst naar een ander of wijst terug. Wie of wat de oorzaak ook is, wij hebben zelf de verantwoordelijkheid om dit om te buigen naar vrede en gerechtigheid. Niet voor niets hebben de doopsgezinden dit als fundament gelegd in de eigen geloofsbeginnselen. Niet zomaar iets aannemen, zelf gaan onderzoeken en dan pas – weloverwogen - een keuze maken. Menno Simons (stichter van de doopsgezinden) trok, na een tijd van bezinning en reflectie, de deur achter zich dicht van de katholieke kerk waar hij op dat moment werkzaam was.

Een tijd van vervolging en geweld volgde, lange tijd mochten de doopsgezinden niet openlijk hun geloof belijden. Vandaar dat er veel schuilkerkjes gebouwd zijn.

Door alle eeuwen heen is 'vrijheid van geloof' een van de belangrijkste pijlers geworden. Wij dragen ook uit dat die vrijheid van geloof ook verder gaat dan het christendom. In ieder geloof ervaren wij raakvlakken, en de dialoog met mensen in al de diversiteiten ervaren wij als rijkdom; overal kun je van mensen leren, je kennis verbreden en verbinding creëren.

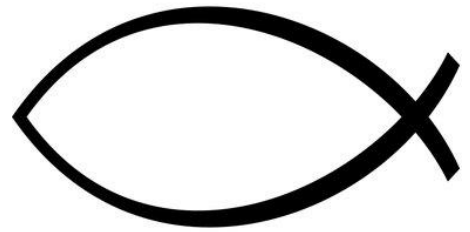
Daar hoor ook erkenning bij. Het christendom heeft een negatieve staat van dienst als het gaat om de ontmoetingen met andersgelovigen, het is hier in Nederland dan niet zozeer het dwingen met gewelddadige acties. Maar juist subtieler, door de ander te mijden en te zwijgen, het links laten liggen.

Wanneer je dan de navolging van Jezus claimt en zegt dat dat juist het belangrijkste is, kun je niet om de naastenliefde heen die Jezus in de bijbel naar voren brengt. 'Heb je naaste lief als jezelf' (Matteüs 22:39)

In die zin staan geen beperkingen, geen uitzonderingen genoemd, alleen maar je naaste. Tja en die naasten, dat is dus iedereen, ongeacht geloof, afkomst, gender en vul zo maar in. Wij mensen hebben er in de loop van de eeuwen allemaal regeltjes aan vast gekoppeld, en achter die zin steevast er een 'maar' aan toegevoegd. Dat staat er niet. Alleen maar heb je naaste lief als jezelf, of anders uitgelegd: 'alles wat u dan wilt dat de mensen u doen, doe dat ook aan hen' (Matteüs 7:12).

Die eenvoudige opdracht is dus door mensen moeilijker gemaakt, anders uitgelegd en soms ook verkeerd gebruikt om afstand te creëren tot de anders-denkenden, andersgelovigen, kortom anders dan dat je zelf gewend bent.

Toch geloven wij, als doopsgezinden/christenen, dat ware verbinding voorbij gaat aan alle beperkingen die wij als mensen gecreëerd hebben.

Bijdrage Islam door Imam Ismail Bölükbaşı

Lieve mensen,

Door de geschiedenis heen hebben moslims vaak samen geleefd met mensen uit verschillende culturen en religies. Vanaf de tijd van de islamitische profeet Muhammad probeerden zij goede relaties te ontwikkelen met mensen van andere geloven. Zij zochten manieren om contact te maken met mensen en stonden open voor dialoog en ontmoeting. Ook in de islam wordt dit aangeraden.

In de Koran staat in Soera Al-Ankaboet 46 dat moslims op een goede en vriendelijke manier in gesprek moeten gaan met mensen van andere geloven:

"Ga alleen op de beste manier in gesprek met de mensen van het Boek, behalve met degenen die onrecht doen, en zeg: 'Onze God en jullie God is één, en wij onderwerpen ons aan Hem.'"

Volgens de Islam kan het gebeuren dat sommige mensen die niet geloven een harde of negatieve houding hebben. Toch wordt van moslims gevraagd om hun gedrag juist te verbeteren en vriendelijk, mild en open te blijven.

In de Koran staat ook de uitspraak: "Voor jullie is jullie religie en voor mij is mijn religie." (Soerah Al-Kafirun, vers 6)

Dit betekent dat mensen elkaar in hun eigen geloof en overtuiging kunnen erkennen. De profeet Muhammad liet ook een belangrijk voorbeeld zien van samenleven. Toen hij naar Medina verhuisde, maakte hij een overeenkomst om het samenleven in de stad te organiseren. Deze overeenkomst heet de Medina Constitution.

Aan deze overeenkomst deden verschillende groepen mee: Joden uit Medina, Arabieren die andere goden aanbaden en christelijke Arabieren. In deze overeenkomst kregen verschillende religieuze groepen vrijheid om hun eigen geloof en religieuze rituelen te beleven. Zo werd ruimte gegeven voor erkenning van verschillende overtuigingen binnen één samenleving.

Ook in het dagelijks leven liet de profeet zien hoe verbinding mogelijk is. Hij ging naar bruiloften van mensen van het Boek, droeg hun overledenen bij begravenissen, bezocht hun zieken en gaf hun eten en geschenken.

Toen christenen uit Najran hem bezochten, spreidde hij zijn mantel uit en nodigde hij hen uit om daarop te zitten. Wanneer niet-moslim gasten, vertegenwoordigers of delegaties naar Medina kwamen, ontving hij hen in de moskee, gaf hij hun eten en zorgde hij ervoor dat zij hun eigen gebed konden doen in een deel van de moskee. Ook in Anatolië hebben mensen uit verschillende culturen en religies lange tijd samen geleefd. Zij ontwikkelden goede relaties en leefden met erkenning voor elkaars overtuigingen.

De bekende Anatolische soefi-dichter Yunus Emre zei:

"Laten we elkaar leren kennen,
Laten we het leven makkelijker maken,
Laten we liefhebben en geliefd worden,
Want de wereld blijft voor niemand."

Zoals Yunus Emre ook zegt: laten we het leven makkelijker maken door elkaar te leren kennen en te erkennen. Wanneer we ons richten op wat ons verbindt, en niet alleen op onze verschillen, kunnen liefde en empathie veel moeilijkheden overwinnen.

Traditionele Klassieke Harmonium muziek en zang, Royke Sewdihal, Sjaam Mahabier, Radjnesh Mahabier van Music Roy & Friends met als zanger dr. Shekhar Nayak

Bijdrage Universeel Soefisme door Attie van Houten

Het hart van elke mens, zowel goed of kwaad, is de verblijfplaats van de Liefde. Er moet voor gezorgd worden dat nooit iemand wordt verwond door woord of daad.

Wanneer het hart, de ware verblijfplaats van de Liefde, bevroren is door bitterheid of haat, dan is het Licht verborgen achter gesloten duren.

Volgens het geloof van een Soefi is het hart het heiligdom van de Liefde. En wanneer het hart gesloten is dan is het Licht onder de korenmaat verborgen.

Wanneer het hart gesloten is dan is er haat, bitterheid, kou, vooroordelen, minachting en onvergeeflijke gevoelens, zoals ontkenning. Allemaal afkomstig uit één bron: Gebrek aan tolerantie.

Dan komt het gevoel: ik ben anders dan jij.....Het proces van graven in je hart, om de openheid te vinden vraagt concentratie en een welwillendheid in die zoektocht. Zijn de mensen onbaatzuchtig, kennen zij geen gerechtigheid, juistheid of waarheid, dan is het menselijke hart gesloten en is er geen Licht van Liefde.

Er zijn een aantal dingen die het hart kunnen openen en een aantal die het hart sluiten.

De dingen die het hart sluiten zijn in strijd met de Liefde, zoals kou, bitterheid, kwade wil en een sterk element van dualiteit.

De wereld is tegenwoordig meer van streek dan ooit tevoren. In veel opzichten lijkt de mens van kwaad tot erger te gaan, en toch denkt hij dat hij vooruit gaat.

Het is niet gebrek aan organisatie of van beschaving, beide dingen heeft de mens wel. Wat de mens mist is de expressie van de ziel.

Veel mensen sluiten de deur naar de medemens, sluiten het heiligdom van het hart en daardoor houden veel mensen de Liefde weg van zichzelf en van anderen. Natie wordt opgezet tegen natie, ras tegen ras, religie tegen de religie. Erkenning ontbreekt. Daar om is er tegenwoordig meer dan ooit behoefte aan het realiseren van deze filosofie: Wat we nodig hebben is niet dat alle religies of alle rassen 1 worden, dat kan namelijk nooit. Maar wat wij nodig hebben is een onverdeelde vooruitgang en onszelf maken tot voorbeelden van Liefde en Verdraagzaamheid.

Hierdoor creëren we verbinding en erkenning in het leven van onszelf en dan van de ander.

Hoe...Door erover te praten, door het te bespreken en te argumenteren zal het niet komen, maar door zelfverwerkelijking, door het maken van onszelf tot voorbeelden van wat het zou moeten zijn, door het geven van Liefde, en het tonen van zachtheid in ons handelen, aandacht en de wens om gedienschtig te zijn omwille van het geloof in de mens met wie we ons allemaal kunnen verenigen buiten enge grenzen van ras, cultuur, godsdienst, geslacht of afkomst.

Laten we een liefdevol voorbeeld geven, niet alleen in woord, maar zeker ook in daad.

Bijdrage Hindoeïsme door Pandit Indresh Kumar

Hindoeïsme en de Ethische Afwijzing van Racisme en Discriminatie
Het hindoeïsme, een van de oudste en filosofisch rijkste religieuze tradities ter wereld, biedt een diepgaand ethisch kader dat is gebaseerd op de principes van eenheid, compassie en de heilige waardigheid van al het leven. De fundamentele geschriften—de Veda's, Upanishads, epische teksten en klassieke filosofische werken—benadrukken de spirituele eenheid van de mensheid en de onderlinge verbondenheid van alle wezens. Deze leerstellingen vormen een krachtige morele basis voor het afwijzen van racisme, discriminatie en sociale uitsluiting.

Centraal in het hindoeïstische denken staat de erkenning dat alle wezens dezelfde goddelijke essentie delen. Deze universele visie wordt uitgedrukt in het beroemde vers:

**अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम् ।
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ॥**

Ayaṃ nijaḥ paro veti gaṇanā laghu-
cetasām
Udāra-caritānām tu vasudhaiva
kuṭumbakam.

“Dit is van mij en dat behoort tot een ander”—zo denken alleen bekrompen geesten. Voor mensen met een edel karakter is de hele wereld één familie.”
— Maha Upanishad

Het concept Vasudhaiva Kutumbakam (“de wereld als één familie”) vestigt een universele ethische visie waarin de mensheid als fundamenteel verenigd wordt beschouwd, en verwerpt daarmee raciale en sociale verdeeldheid.

Ahimsa: Het Principe van Geweldloosheid

Een van de meest fundamentele ethische leerstellingen in het hindoeïsme is Ahimsa (geweldloosheid), dat compassie voor alle levende wezens bevordert. De Vedische traditie moedigt de mens expliciet aan om een geest van universele vriendschap te ontwikkelen.

Een bekende Vedische uitspraak luidt:

मा हिंस्यात् सर्वभूतानि ।

Mā hiṃsyāt sarva-bhūtāni.

“Laat geen enkel levend wezen worden geschaad.”

Dit principe wordt verder benadrukt in de hindoeïstische epische literatuur met het beroemde gezegde:

अहिंसा परमो धर्मः

Ahimsā paramo dharmah.

“Geweldloosheid is de hoogste plicht.”

— Mahabharata, Anushasana Parva

Binnen de hindoeïstische ethische filosofie gaat Ahimsa verder dan alleen fysieke geweldloosheid. Het omvat ook sociale, psychologische en structurele schade. Racisme en discriminatie—systemen die de menselijke waardigheid aantasten en onrechtvaardigheid in stand houden—staan daarom in directe tegenstelling tot dit principe. Een samenleving die zich laat leiden door Ahimsa moet actief weerstand bieden tegen vooroordelen, uitsluiting en onderdrukking.

Spirituele Eenheid in de Upanishads

De Upanishads, die het filosofische hoogtepunt van de Vedische traditie vormen, leren dat dezelfde goddelijke werkelijkheid in ieder individu aanwezig is. Een van de bekendste Mahāvākya's (grote filosofische uitspraken) luidt:

तत्त्वमसि ।

Tat vmasi.

“Dat zijt jij .”

— Chandogya Upanishad

Deze leer bevestigt dat het individuele zelf (Ātman) identiek is aan de ultieme werkelijkheid (Brahman). Als dezelfde goddelijke essentie in alle wezens aanwezig is, verliezen onderscheidingen gebaseerd op ras, etniciteit of uiterlijk hun morele legitimiteit.

Een andere uitspraak uit de Upanishads benadrukt deze universele visie:

सर्वं खल्विदं ब्रह्म तज्जलानिति शान्त उपासीत ।

Sarvaṁ khalvidaṁ brahma tajjalān iti śānta upāsita.

“Alles wat bestaat is inderdaad Brahman; daaruit komt alles voort, daardoor wordt alles in stand gehouden en daarin keert alles uiteindelijk terug.”

— Chandogya Upanishad

Deze uitspraak benadrukt de metafysische eenheid van het bestaan. Alle wezens zijn manifestaties van dezelfde ultieme werkelijkheid en verdienen daarom gelijke waardigheid en respect.

Harmonie en Collectieve Eenheid in de Veda's

De Vedische hymnen moedigen ook sociale harmonie en collectieve eenheid aan.

Een bekend vers uit de Rig Veda roept op tot wederzijds begrip en samenwerking:

**संगच्छध्वं संवदध्वं सं वो मनांसि जानताम् ।
देवा भागं यथा पूर्वे सञ्जानाना उपासते ॥**

Saṅgacchadhvaṁ saṁvadadhvaṁ saṁ
vo manāṁsi jānatām
Devā bhāgaṁ yathā pūrve sañjānānā
upāsate.

“Ga samen, spreek samen en laat jullie gedachten in harmonie zijn, zoals de goden van oudsher gezamenlijk hun heilige offer ontvingen.”

— Rig Veda

Een ander diepzinnig vers uit de Rig Veda benadrukt filosofisch pluralisme:

एकं सत् विप्रा बहुधा वदन्ति

Ekam sat viprā bahudhā vadanti

“De waarheid is één; de wijzen beschrijven haar op verschillende manieren.”

— Rig Veda

Dit vers bevordert tolerantie ten opzichte van verschillende overtuigingen en tradities en moedigt een wereldbeeld aan dat pluraliteit omarmt in plaats van verdeeldheid.

Ethisch Universalisme in het Hindoeïsme

Hindoeïstische ethische literatuur benadrukt vaak het welzijn van alle wezens. Een veel geciteerde vredesgebed drukt deze universele wens uit:

सर्वे भवन्तु सुखिनः

Sarve bhavantu sukhinaḥ

सर्वे सन्तु निरामयाः ।

Sarve santu nirāmayāḥ

सर्वे भद्राणि पश्यन्तु

Sarve bhadrāṇi paśyantū

मा कश्चिद् दुःखभाग्भवेत् ॥

Mā kaścid duḥkha-bhāg bhavet.

“Mogen alle wezens gelukkig zijn;

mogen allen vrij zijn van ziekte;

mogen allen het goede zien;

moge niemand lijden.”

Dit universele gebed drukt een morele visie uit die sociale verdeeldheid overstijgt en het welzijn van de gehele mensheid bevestigt.

In de moderne wereld bieden deze hindoeïstische filosofische principes een sterke ethische basis om racisme en discriminatie tegen te gaan. Door de nadruk op spirituele eenheid, compassie en universeel welzijn moedigen hindoeïstische leerstellingen samenlevingen aan om verdeeldheid op basis van ras, etniciteit en sociale status te overstijgen.

Veel moderne hindoeïstische denkers en sociale hervormers—zoals Swami Vivekananda en Mahatma Gandhi—hebben deze principes gebruikt om gelijkheid, sociale rechtvaardigheid en interreligieuze harmonie te bevorderen.

De hindoeïstische filosofie biedt een diep universele visie op de mensheid, gebaseerd op de eenheid van de goddelijke aanwezigheid in alle wezens. Leerstellingen zoals Ahimsa, TatvamAsi en Vasudhaiva Kutumbakam (Moto van G20, meet New Delhi 2025) bevestigen dat de mensheid een gemeenschappelijke spirituele essentie deelt.

Deze principes verwerpen racisme en discriminatie niet alleen als sociale problemen, maar als schendingen van de fundamentele waarheid van het bestaan. Door de ethische leerstellingen van de hindoeïstische geschriften te omarmen, kunnen individuen en samenlevingen werken aan een wereld die wordt gekenmerkt door compassie, gelijkheid en universele menselijke waardigheid.

Rondgang met het ontvangen van het licht

Het geheel wordt afgerond met het ritueel van het ontvangen van het licht, naar voorbeeld vanuit het Hindoeïsme. *Jeswin Paragh* staat voor in het midden van de zaal met een thalie (koperen schaal), waarop een dia (lichtje in een koperen kommetje) brandt.

De aanwezigen gaan in een rondgang langs *Jeswin*, ontvangen bij haar het licht, nemen een geschenkje in ontvangst en sluiten aan bij één van de dialoogtafels naar keuze voor een dialooggesprek.

Dankwoord

Ter afsluiting evalueert Sandra Roza kort met de aanwezigen en bedankt hen voor hun komst en wenst iedereen veel plezier bij de andere activiteiten.

En graag tot ziens bij de volgende bijeenkomst Kleurrijk Ontmoeten op of rond 21 september, De Internationale Dag van de Vrede.

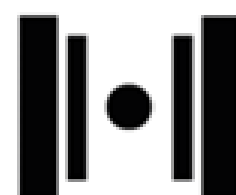

Made by Sandra Roza

Copyright Kleurrijk Fryslân © 2026. All Rights Reserved

DE Harmonie
STADSSCHOUWBURG LEEUWARDEN

Dag voor Verbinding en Erkenning

In het kader van de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie

